

Myronova, H. – Gazdošová, O.: Česko-ukrajinský právní slovník. Masarykova univerzita, Brno, 2009, ISBN 978-80-210-4816-4, 376 s.

Zhodnotit jakékoliv rozsáhlejší lexikografické dílo krátce po jeho vydání je úkol nesmírně obtížný. Právě přednosti nebo nedostatky jazykového nebo encyklopedického slovníku ukáže až pravidelné a dlouhodobé užívání. Už při zběžném prolístování recenzované knihy je však jasné, že se brněnským ukrajinistkám podepsaným pod Česko-ukrajinským právní slovníkem podařilo vytvořit dílo obdivuhodného rozsahu i kvalit. Základním přínosem slovníku je především to, že jde o dílo, které dosud nemá v dějinách české ani ukrajinské jazykové lexikografie obdoby. Slovník totiž obsahuje lexikální jednotky, které ve většině případů nefigurují v existujících překladových česko-ukrajinských ani ukrajinško-českých slovnících. Navíc jde v daném případě o okruh odborného lexika, který má největší praktickou využitelnost, jelikož překlad úředních a jiných právních dokumentů patří stejně jako tlumočení u soudů k nejčastějším složkám uplatnění českých ukrajinistů. Recenzovaný slovník tedy nepředstavuje žádné čistě kabinetní rozmnožení počtu specializovaných jazykových lexikonů. Je zřejmé, že dílo vzniklo z praktických potřeb, jelikož Halyna Myronova, docentka Ústavu slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, i Oxana Gazdošová, která působí na stejném pracovišti ve funkci asistentky, se ve svých dosavadních komerčních překladatelských a tlumočnických aktivitách často potýkaly se značnými problémy převodu právní terminologie z jednoho jazykového kódu v druhý.

Je známo, že v odborných textech nelze jednotlivé termíny pouze překládat, nýbrž že je nutné najít skutečný jazykový ekvivalent paralelního lexikálního systému, který v daném jazyce funguje jako termín se stejným nebo velmi podobným faktickým významem. A zde narážíme na zřejmě největší svízeľ úkolu, který před sebe obě autorky postavily. Zatímco ve většině jiných oblastí odborného lexika je denotát termínu vždy téměř jasný, protože reflexe exaktních mechanismů fungování okolního světa jsou, stejně jako např. nazírání na umění, v České republice a na Ukrajině takřka totožné, v případě právní terminologie mnohdy narážíme na téměř neřešitelný problém rozdílných právních systémů a odlišné tradice justiční praxe. Překladatel textu z oblasti práva tak často zjišťuje, že nalezení vhodného ekvivalentu je zcela nemožné, protože daný fenomén v paralelním právním systému zkrátka neexistuje. V takovém případě musí překladatel daný termín přeložit opisem, který co nejvíce přiblíží jeho význam, ačkoliv je jasné, že z důvodu absence termínu v cílovém jazyce nepůjde nikdy o překlad úplný. A právě s tímto problémem se autorky Česko-ukrajinského slovníku vypořádaly velmi dobře.

Podle informací v předmluvě obsahuje slovník přibližně 15 000 českých hesel, kterým odpovídá kolem 20 000 ukrajinských ekvivalentů. Jednotlivá hesla nepředstavují samozřejmě pouze jednotlivá slova, nýbrž především nejčastější slovní spojení, která jsou připojena k základním heslovým slovům sázeným tučně. Slovník přesahuje okruh právní terminologie dvěma přílohami, z nichž první obsahuje výrazy z oblasti silničního provozu, používání zbraní a drogové problematiky, druhá příloha nabízí význam často používaných českých zkratk. V obou případech jde o termíny, které se v právních dokumentech často vyskytují. Každý ukrajinský ekvivalent českého výrazu je opatřen základní gramatickou charakteristikou, která napomáhá zařazení slov do příslušného flexního systému.

K tomu, aby autor této recenze v krátkém časovém horizontu alespoň přibližně simuloval dlouhodobější užívání slovníku, přeložil s jeho pomocí cvičně český odborný text

z oblasti právní teorie o rozsahu deseti normostran do ukrajinštiny. Po dokončení tohoto úkolu bylo nutno konstatovat, že slovník až na drobné výjimky uvedené níže, obstál velmi dobře. Ba co víc, ukázalo se, že bez tohoto lexikonu, s pouhou pomocí existujících překladových česko-ukrajinských slovníků by překladatel kýženého textu stál nad takřka neřešitelným úkolem. Recenzentovi se však ani s novým slovníkem nepodařilo přeložit některá slovní spojení, která mají v úředních textech poměrně časté zastoupení. Jde o termíny *domáci násilí, veřejná moc, pracovněprávní spor a ústavní činitel*. Překladateli v podobné situaci tedy nezbude, než dané termíny přeložit doslovně, avšak se značným rizikem, že takto převedená slovní spojení ve skutečnosti nebudou v cílovém jazyce plnit roli termínů.

Potíž je také s překladem termínu *provinění*, u něhož slovník nabízí pouze jediný opisný ekvivalent *злочин, вчинений неповнолітнім*. Tento překlad může sloužit příkladem již popsané svízele, kdy v ukrajinském právním řádu nemáme rozlišení trestních činů na ty spáchané mladistvým a dospělou osobou, a kdy musíme překládat opisem. Termín *provinění* náš právní řád skutečně používá jako paralelu k termínu *trestný čin*, pokud je takový skutek spáchán mladistvým. To však bohužel není jediný význam tohoto slova. Česká legislativa zná také pojem *kárné provinění soudce* a zde je zřejmé, že v daném kontextu by z překladu slova *provinění* variantou obsaženou v recenzovaném slovníku vyšla více než absurdní konstrukce.

Slovník také to jisté míry (avšak nedostatečně) počítá s novelou trestního zákoníku, která začne platit v roce 2010. Tento nový kodex znovu zavádí pojem *přečin*. U tohoto hesla autorky správně uvádějí, že byl v našem právním systému zakotven do roku 1990 a bude mít po roce 2010 novou účinnost, ovšem překládají jej obširným opisem *злочин через необережність чи умисний злочин, за який законом передбачена найвища міра покарання до 3 років*. V novém zákoníku však bude přečin ve skutečnosti trestán sazbou do pěti let. Vyšel-li slovník v roce 2009, je jasné, že přinejmenším v tomto hesle zastará už po roce od svého vydání. U termínu *zločin*, který aktuální právní řád vůbec nezná a v novém bude také zaveden, však poznámku o nové účinnosti termínu autorky nenabízejí.

Jako problematický se v tlumočnické praxi recenzenta ukázal také překlad pojmu *vyšší soudní úředník*. Jde opět o pojem, který ukrajinský právní řád nezná a je tedy nutné překládat jej srozumitelným opisem. Ve slovníku je tento termín přeložen slovy *службовець суду високого рангу*. Když autor této recenze použil daný termín při tlumočení delegace ukrajinských soudců na Soudcovské unii ČR, vzniklo nedorozumění. Ukrajinští soudci se domnívali, že se hovoří o tzv. funkcionářích soudu, tedy o předsedovi či místopředsedovi obecného soudu. V českém soudním systému však vyšší soudní úředníci stojí hierarchicky pod soudcem, ba dokonce pod soudním čekatelem či asistentem soudce. Přesnější překlad termínu by tedy mohl znít *службовець суду вищого рангу*.

Uvedené nedostatky jsou ovšem pouhými detaily ve srovnání s neobyčejným významem nového lexikografického počínu Masarykovy univerzity. Na podobný slovník čekali čeští ukrajinisté dlouhou dobu a je jasné, že jej přivítají s nadšením. Promyšlená metodika zpracování nového česko-ukrajinského právního slovníku může bez pochyby stát zářným vzorem pro tvorbu překladových slovníků právní terminologie dalších jazyků.

Petr Ch. Kalina